

КОМПЛЕКСНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДОСУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ

УДК 343.13

І. Гловюк,

доктор юридичних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри кримінального процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДЕЯКІ ПИТАННЯ УЧАСТІ АДВОКАТА В СУДОВО-КОНТРОЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ У ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ: ПИТАННЯ ПРАВОВОЇ ВИЗНАЧЕНОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАВОРЕАЛІЗАЦІЇ

В умовах зміни ідеології кримінального провадження внаслідок набуття чинності Кримінальним процесуальним кодексом України 2012 р. (далі – КПКУ) на перший план виходить питання забезпечення ефективності досудового провадження. З теоретичної точки зору питання ефективності досудового провадження необхідно розглядати в широкому аспекті з таких позицій:

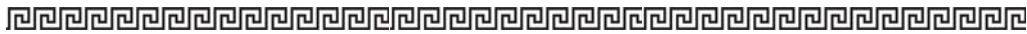
– крім цільового підходу визначення ефективності (ефективною є діяльність, під час якої були досягнуті попередньо заплановані результати (мета) [1, с. 109]), має застосовуватись також виділений у доктрині підхід до розуміння ефективності як рівня збалансованості інтересів [2, с. 200], що зумовлено необхідністю дотримання балансу публічних і приватних інтересів у ході кримінального провадження;

– досудове розслідування як стадія кримінального провадження включає в себе не лише правозастосовну, а й іншу правореалізаційну діяльність;

– досудове розслідування є складною багатфункціональною системою, елементи якої мають різні цілі, що, відповідно, дає змогу оцінювати ефективність досудового провадження як

із позицій досягнення завдань окремої кримінально-процесуальної функції в ході досудового розслідування (а протилежність завдань основних кримінально-процесуальних функцій є очевидною через реалізацію кримінального провадження на основі змагальності), так і з позицій завдань досудового розслідування в комплексі, що постають із загальних завдань кримінального провадження та полягають у захисті особи, суспільства й держави від кримінальних правопорушень, в охороні прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження, а також у забезпеченні швидкого, повного й неупередженого розслідування, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу та щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура.

У контексті останнього варто звернути увагу на те, що важливе значення для того, що жодна особа не має піддаватись необґрунтованому процесуальному примусу та що до кожного

учасника кримінального провадження повинна застосовуватись належна правова процедура, має такий критерій ефективності кримінального переслідування, як пропорційність. Останнє положення, на нашу думку, може бути виділене як критерій ефективності, оскільки, по-перше, ст. 8 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (далі – ЄКПЛ) передбачає втручання в права, лише якщо це втручання є «необхідним у демократичному суспільстві» для досягнення легітимної мети: в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням або злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб. Європейський суд із прав людини (далі – ЄСПЛ) вказує, що будь-яке втручання в право особи на повагу до її приватного й сімейного життя становитиме порушення ст. 8 ЄКПЛ, якщо воно не здійснювалось «згідно із законом», не переслідувало легітимну ціль чи цілі відповідно до п. 2 та було «необхідним у демократичному суспільстві» в тому сенсі, що воно було пропорційним цілям, які мали бути досягнуті [3]; натомість кримінальне процесуальне законодавство України застосовується з урахуванням практики ЄСПЛ (ч. 5 ст. 9 КПКУ). По-друге, з огляду на те, що кримінальне переслідування реалізується за допомогою кримінально-процесуальних засобів не лише пізнавального, а й забезпечувального характеру, що включає в себе також застосування заходів забезпечення кримінального провадження, під час вирішення питання про ініціювання обрання конкретного заходу мають бути враховані положення ч. 3 ст. 132 КПКУ (потреби досудового розслідування виправдовують такий ступінь втручання в права й свободи особи, про який ідеться в клопотанні слідчого, прокурора), ст. 5 ЄКПЛ та практика суду, зокрема, позиція ЄСПЛ, згідно з якою тримання під вартою відповідно до пп. «с» п. 1 ст. 5 ЄКПЛ має задовольняти вимогу про-

порційності. Наприклад, у п. п. 29–32 рішення в справі «Амбрушкевич проти Польщі» (*Amburszkiewicz v. Poland*) від 4 травня 2006 р. (заява № 38797/03) ЄСПЛ розглядав питання, чи було взяття заявника під варту конче необхідним для забезпечення його присутності в суді та чи могли інші, менш суворі заходи бути достатніми для досягнення цієї цілі [4]. Відповідно, ці положення повинні враховуватись під час проведення кримінально-процесуальних дій та прийняття кримінально-процесуальних рішень у ході кримінального переслідування, а також під час реалізації повноважень слідчого судді.

Стадія досудового розслідування характеризується найбільш істотними засобами обмеження конституційних та процесуальних прав і свобод особи в кримінальному провадженні, у зв'язку із чим законодавець розширив сферу судового контролю на цій стадії, передбачивши спеціально уповноваженого на це суб'єкта – слідчого суддю. Обсяг і характер питань, що вирішуються слідчим суддею в досудовому розслідуванні, їх важливість для учасників кримінального провадження дає змогу ставити питання про необхідність участі адвоката в їх вирішенні.

Питання представництва під час здійснення судового контролю в досудовому розслідуванні практично не піддаються спеціальним дослідженням, а розглядаються в межах більш загальних питань представництва в кримінальному провадженні та здійснення судового контролю в досудовому розслідуванні, у тому числі під час застосування запобіжних заходів. Зокрема, із цієї проблематики можна назвати праці таких авторів, як М. Бойкова, Ю. Бубир, І. Вань, Б. Вашук, О. Винокуров, А. Вишневський, Є. Дояр, О. Дроздов, В. Завтур, Я. Зейкан, Т. Ільєва, Т. Корчева, Д. Крикливець, К. Легких, К. Лисенкова, М. Макаров, О. Малахова, Р. Мартиновський, М. Ольховська, А. Питомець, В. Пожар, Д. Пономаренко, Т. Сівак, О. Старенький, Н. Стъопіна, О. Яновська та інші.

Однак низка питань щодо участі адвоката в різних кримінально-процесуальних статусах у судово-контрольних провадженнях у досудовому розслідуванні залишились невирішеними в КПКУ, що висуває питання про можливість забезпечення особі кваліфікованої правничої допомоги під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження, оскарження дій чи бездіяльності, рішень слідчого, прокурора тощо. Тому метою статті є виявлення недоліків кримінально-процесуальної регламентації участі адвоката в судово-контрольних провадженнях у досудовому розслідуванні та формулювання науково обґрунтованих пропозицій щодо їх усунення.

Варто звернути увагу на те, що КПКУ неуніфіковано регламентує участь представника, захисника у вирішенні певних питань слідчим суддею (більш детально про випадки участі адвоката в судово-контрольних провадженнях у досудовому розслідуванні йдеться в іншому нашому дослідженні [5]), оскільки в деяких випадках (наприклад, у ст. ст. 151, 156, 172, 193, 290, 303 КПКУ) вказуються, крім особи, її представник, захисник, а в інших – ні. Такі неузгодженості у формулюванні суб'єктного складу осіб, які мають право ініціювати реалізацію повноважень слідчого судді або брати участь у їх вирішенні, викликають питання про те, що це: юридико-технічний недолік кримінального процесуального законодавства або свідоме рішення законодавця щодо обмеження можливості здійснення представництва під час реалізації повноважень слідчим суддею.

Так, особа, на яку було накладено грошове стягнення та яка не була присутня під час розгляду цього питання слідчим суддею, має право подати клопотання про скасування ухвали про накладення на неї грошового стягнення (ч. 1 ст. 147 КПКУ). Грошове стягнення може бути накладене на підозрюваного, обвинуваченого, свідка, потерпілого, цивільного відповідача, поручителя, батьків, опікунів і

піклувальників неповнолітнього, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження. Питання про можливість/неможливість забезпечення представництва виникає в разі накладення грошового стягнення на свідка, потерпілого, цивільного відповідача, поручителя, батьків, опікунів і піклувальників неповнолітнього, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, оскільки КПКУ вказує лише на саму особу, на яку було накладено грошове стягнення та яка не була присутня під час розгляду цього питання слідчим суддею, як на суб'єкта подання клопотання про скасування ухвали про накладення на неї грошового стягнення, не згадуючи про можливість представництва цієї особи; це стосується також участі в судовому розгляді слідчим суддею відповідного клопотання.

Істотною прогалиною КПКУ є також те, що представництво заявника взагалі не згадується, хоча реальна необхідність у ньому існує, на що вже вказувалось у літературі [6, с. 214–215]. Зауважимо, що на практиці це призводить до того, що в деяких ухвалях слідчих суддів у контексті представництва заявника – фізичної особи констатується, що скаргу подала особа, яка не має права подавати скаргу [7–10]; ст. 60 КПКУ або будь-якими іншими нормами чинного кримінально-процесуального законодавства не передбачене право заявника мати представника та можливість представництва інтересів заявника в кримінальному провадженні, а отже, скарги повертаються особі, яка їх подала [11–12]. Проте з інших ухвал постає, що скарги, заяви представників заявників розглядаються [13–15], за ними відкриваються провадження [16–17]. Такий стан практики свідчить про відсутність правової визначеності в регламентації представництва заявника, що суперечить засаді верховенства права.

Не регламентоване також питання про представництво володільця майна, щодо якого розглядається клопотан-

ня про тимчасовий доступ до речей і документів, адже в ч. 4 ст. 163 КПКУ передбачається лише участь у розгляді клопотання саме особи, у володінні якої перебувають речі й документи, а про можливість участі її захисника, представника не згадується.

Не вирішено також питання про представництво володільця тимчасово вилученого майна (крім підозрюваного) у ст. 303 КПКУ в контексті оскарження неповернення тимчасово вилученого майна, на яке має право, якщо буквально тлумачити ст. 303 КПКУ, саме володільця тимчасово вилученого майна, а не його представник. Наприклад, в ухвалі слідчого судді зазначено, що 25 лютого 2013 р. адвокат ОСОБА_1 в інтересах приватного підприємства «Чайка» звернувся до суду зі скаргою щодо бездіяльності слідчого відділу прокуратури Харківської області, що полягає в неповерненні тимчасово вилученого майна згідно з вимогами ст. 169 КПКУ, а також у нездійсненні інших процесуальних дій. Згідно з п. 1 ч. 1 ст. 303 КПКУ на досудовому провадженні бездіяльність слідчого може бути оскаржена заявником, потерпілим, його представником чи законним представником, підозрюваним, його захисником або законним представником, володільцем тимчасово вилученого майна. Відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 304 КПКУ скарга повертається, якщо скаргу подала особа, яка не має права подавати скаргу. Оскільки скарга подана адвокатом ОСОБА_1, тоді як володільцем тимчасово вилученого майна є приватне підприємство «Чайка», суддя дійшов висновку про повернення скарги з підстав подання її особою, яка не має права подавати скаргу [18].

Зауважимо, що в Узагальненні Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про практику розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність органів досудового розслідування чи прокурора під час досудового розслідування» вказано, що результат аналізу судової практики свідчить про те, що неодна-

ково та не завжди обґрунтовано вирішується питання участі представника власника тимчасово вилученого майна в справах цієї категорії. Так, в одних випадках слідчі судді повертають скарги на бездіяльність слідчого, подані захисником в інтересах скаржника, оскільки захисник не є володільцем тимчасово вилученого майна. Так, ухвалою слідчого судді Ленінського районного суду міста Кіровограда від 29 жовтня 2015 р. скаргу адвоката К. в інтересах Ч. на бездіяльність слідчого, що полягає в неповерненні тимчасово вилученого майна, разом з усіма доданими до неї документами повернуто скаржнику К., оскільки скаргу на бездіяльність слідчого, що полягає в неповерненні тимчасово вилученого майна, подано не володільцем тимчасово вилученого майна, а його представником. В інших випадках слідчі судді обґрунтовано розглядають такі скарги на бездіяльність слідчого по суті, оскільки правовідносини, які виникають у зв'язку з такими скаргами, не виключають представництво. Так, ухвалою Орджонікідзевського районного суду міста Маріуполя Донецької області від 30 листопада 2015 р. скаргу адвоката Р., який діє в інтересах ОСОБА_3, на бездіяльність начальника та слідчих щодо неповернення тимчасово вилученого майна в межах кримінального провадження № 32013050670000002 задоволено, оскільки слідчим органом не були надані докази на підтвердження того, що вилучені під час обшуку грошові кошти визнані речовими доказами [19]. Тобто на рівні узагальнення судової практики Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ позитивно вирішено питання про можливість представництва власника тимчасово вилученого майна (хоча, на наше переконання, мова має йти не лише про власника, а й про володільця тимчасово вилученого майна, оскільки саме він зазначений у ст. 303 КПКУ як суб'єкт оскарження), проте цього замало для уніфікації судової практики з окресленої проблеми.

Нечітко регламентована в контексті ст. 303 КПКУ також можливість представництва фізичної особи, якій відмовлено у визнанні потерпілим. Відповідно, у деяких ухвалях слідчих суддів вказується:

– відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 303 КПКУ правом на оскарження рішень прокурора, слідчого про відмову у визнанні потерпілим наділена безпосередньо особа, якій відмовлено у визнанні потерпілим, а тому в задоволенні скарги необхідно відмовити [20];

– на відміну від оскарження інших рішень, дій чи бездіяльності слідчого або прокурора на підставі п. п. 1–4, 7, 8 ч. 1 ст. 303 КПКУ, коли законом передбачене оскарження відповідних рішень, дій чи бездіяльності слідчого або прокурора певною особою (заявником, потерпілим, підозрюваним тощо) чи представником цієї особи, у разі оскарження постанови про відмову у визнанні потерпілим таке рішення прокурора або слідчого може оскаржити лише особа, якій відмовлено у визнанні потерпілою, а звернення зі скаргою представника цієї особи не передбачається. Це не виключає участь представника особи в розгляді такої скарги, однак звернення зі скаргою на рішення прокурора, слідчого про відмову у визнанні потерпілим є процесуальним правом, реалізація якого здійснюється безпосередньо особою, якій відмовлено у визнанні потерпілою, і не може бути доручене представнику [21];

– оскільки скаргу подано представником особи, якій відмовлено у визнанні потерпілим, то доходимо висновку, що провадження за скаргою відкрито помилково, а тому необхідно відмовити в задоволенні скарги як такої, що подана неналежною особою [22].

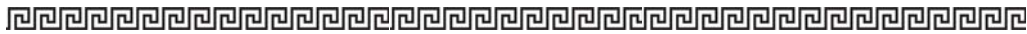
Водночас трапляються також випадки розгляду скарги адвоката – представника особи, якій відмовлено у визнанні потерпілим [23; 24]. При цьому адвокати-представники беруть участь у розгляді таких скарг [25; 26; 27]. Це також свідчить про відсутність правової визначеності в регламентації

представництва особи, якій відмовлено у визнанні потерпілим, що суперечить засаді верховенства права.

Стаття 166 КПКУ містить важливу гарантію для особи, якій не надано фактичний доступ до речей і документів. Так, у разі невиконання ухвали про тимчасовий доступ до речей і документів слідчий суддя за клопотанням сторони кримінального провадження, якій надано право на доступ до речей і документів на підставі ухвали, має право постановити ухвалу про дозвіл на проведення обшуку згідно з положеннями КПКУ з метою відшукання та вилучення зазначених речей і документів. Стосовно сторони захисту виникає питання, чи має вона право брати участь у розгляді клопотання про обшук, адже формулювання «згідно з положеннями цього Кодексу» відсилає до ч. 4 ст. 234 КПКУ, яка у свою чергу передбачає, що клопотання про обшук розглядається в суді в день його надходження за участю слідчого або прокурора. Однак якщо клопотання подане стороною захисту, доцільність участі в розгляді клопотання слідчого або прокурора дуже сумнівна, а доцільність участі сторони захисту, навпаки, необхідна.

Побіжно зазначимо, що відповідно до ч. 2 ст. 167 КПКУ в разі, якщо дозвіл на проведення обшуку надано за клопотанням сторони захисту, слідчий суддя, суд доручає забезпечення його проведення слідчому, прокурору або органу Національної поліції України за місцем проведення цих дій. Проведення обшуку здійснюється за участю особи, за клопотанням якої надано дозвіл на його проведення, згідно з положеннями КПКУ. Однак після ненадання тимчасового доступу володілець речей і документів, не зацікавлений у їх наданні, може їх сховати, знищити чи спотворити, адже для звернення до слідчого судді чи суду з клопотанням та для його розгляду необхідний певний час. Тому пропонуємо внести зміни до п. 8 ст. 164 КПКУ, передбачивши вказання в ухвалі, що в разі ненадання тимчасового доступу дозволяється проведення

обшуку, виконання якого доручається слідчому, прокурору або органу Національної поліції України за місцем проведення цих дій. За такої норми сторона захисту зможе залучати співробітників органу Національної поліції України для виконання ухвали слідчого судді, суду без звернення з клопотанням про обшук. У перспективі також варто розглянути можливість практичного впровадження пропозиції О. Старенького щодо того, що такі обшуки мають проводити не слідчий і не прокурор як представники сторони обвинувачення, оскільки сторона обвинувачення буде певною мірою ознайомлена з намірами захисника та його доказовою базою, відповідно, така ситуація не лише призводить до порушення засади змагальності кримінального провадження, а й до можливості розкриття адвокатської таємниці [28, с. 202].

Тому пропонуємо п. 8 ст. 164 КПКУ викласти в такій редакції: «8) вказівку на те, що під час невиконання ухвали слідчого судді, суду слідчий, прокурор проводять обшук, а сторона захисту залучає співробітників органу Національної поліції для його проведення, про що повідомляє слідчого». Крім того, ст. 164 КПКУ необхідно доповнити п. 9 такого змісту: «9) вказівку органу Національної поліції за місцем проведення цих дій, якому доручено забезпечення проведення обшуку під час невиконання ухвали про тимчасовий доступ до речей і документів». Статтю 166 КПКУ пропонуємо виключити.

Участь у розгляді клопотань щодо речових доказів, передбачених п. п. 2, 4 та абз. 7 ч. 6 ст. 100 КПКУ, передбачається, як уже згадувалось, для захисника, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження (ч. 1 ст. 172); представника цивільного позивача (оскільки представник користується процесуальними правами цивільного позивача, інтереси якого він представляє); представника третьої особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт (з огляду на формулювання «іншого власника майна»

та те, що представник третьої особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт, користується процесуальними правами третьої особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт, інтереси якої він представляє). Проте питання про представництво інших осіб, на майно яких накладено арешт із метою збереження речових доказів, у ч. 7 ст. 100 КПКУ не регламентується.

Певні зауваження виникають також під час аналізу ч. 10 ст. 290 КПКУ щодо встановлення строку ознайомлення з матеріалами кримінального провадження. У разі зволікання під час ознайомлення з матеріалами, до яких надано доступ, слідчий суддя за клопотанням сторони кримінального провадження з урахуванням обсягу й складності матеріалів та умов доступу до них зобов'язаний встановити строк для ознайомлення з матеріалами, після спливу якого сторона кримінального провадження або потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, вважаються такими, що реалізували своє право на доступ до матеріалів. Клопотання розглядається слідчим суддею місцевого суду, у межах територіальної юрисдикції якого здійснюється досудове розслідування, не пізніше 5 днів із дня його надходження до суду з повідомленням сторін кримінального провадження. Тобто, незважаючи на те, що відповідний строк може бути встановлений не лише для сторін, а й для потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, на слідчого суддю не покладено обов'язок їх повідомлення, що викликає питання в контексті можливості застосування цієї кримінально-процесуальної санкції без відома й за відсутності зацікавлених осіб; як наслідок, питання про їх юридичне договірне представництво в цьому разі залишається відкритим. Відповідно, у контексті ч. 10 ст. 290 КПКУ варто передбачити насамперед необхідність повідомлення не тільки сторін, а й потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється

провадження, про розгляд клопотання, оскільки діюча нормативна регламентація цього питання суперечить ч. 3 ст. 21 КПКУ щодо того, що «кожен має право на участь у розгляді в суді будь-якої інстанції справи, що стосується його прав та обов'язків, у порядку, передбаченому цим Кодексом», оскільки такий порядок у КПКУ не врегульовано.

Більше того, як слушно зазначає О. Торбас, ч. 10 ст. 290 КПКУ не передбачає будь-яке обмеження часу для цивільного позивача, цивільного відповідача або їхніх представників. Хоча часто трапляються випадки, коли саме цивільний відповідач зацікавлений у затягуванні досудового розслідування. Тому вважаємо за доцільне розширити перелік суб'єктів, поданих у ч. 10 ст. 290 КПКУ, додавши до переліку осіб, які можуть бути обмежені під час ознайомлення з матеріалами досудового розслідування, цивільного позивача, його представника чи законного представника, цивільного відповідача та його представника [29, с. 106], що також актуалізує питання про їх представництво.

Усі наведені недоліки не враховують, зокрема, правову позицію Конституційного Суду України, викладену в Рішенні у справі за конституційним зверненням громадянина Голованя Ігоря Володимировича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України (справа про право на правову допомогу). Зокрема, у цьому рішенні вказано:

– «Реалізація кожним права на правову допомогу не може залежати від статусу особи та характеру її правовідносин з іншими суб'єктами права»;

– «Правова допомога є багатоаспектною, різною за змістом, обсягом і формами та може включати консультації, роз'яснення, складення позовів і звернень, довідок, заяв, скарг, здійснення представництва, зокрема в судах та інших державних органах, захист від обвинувачення тощо. Вибір форми й суб'єкта надання такої допомоги залежить від волі особи, яка бажає її отримати»;

– «Право на правову допомогу – це гарантована державою можливість кожної особи отримати таку допомогу в обсязі й формах, визначених нею, незалежно від характеру правовідносин особи з іншими суб'єктами права» [30].

Це вимагає формулювання більш загальних норм щодо правової допомоги в галузевому законодавстві, у тому числі й кримінальному процесуальному.

Вирішення наведених питань представництва осіб у судово-контрольних провадженнях у досудовому розслідуванні можливе шляхом узгодження деяких положень КПКУ з оновленими положеннями Конституції України щодо професійної правової допомоги. Зокрема, ст. 59 Конституції України закріплює, що кожен має право на професійну правничу допомогу. Натомість ст. 20 КПКУ як засаду кримінального провадження формально передбачає забезпечення права на захист, що, з одного боку, жодним чином не тотожне праву на правничу допомогу, а з іншого – з огляду на положення ч. 4 ст. 20 КПКУ («Участь у кримінальному провадженні захисника підозрюваного, обвинуваченого, представника потерпілого, представника третьої особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт, не звужує процесуальних прав підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого, третьої особи, щодо майна якого вирішується питання про арешт») ця засада потенційно має більш широке змістове наповнення, ніж вказано в назві статті. О. Кучинська справедливо пропонує та обґрунтовує нову назву принципу – «принцип забезпечення права на захист та кваліфіковану правову допомогу», а також необхідність включення до його змісту положення, відповідно до якого кожна особа незалежно від процесуального статусу в кримінальному провадженні має право вільно, без неправомірних обмежень отримувати кваліфіковану правову допомогу у формах, передбачених кримінальним процесуальним законом, і в обсязі, необхідному для захисту її прав і законних інтересів [31, с. 5].

Однак вважаємо за доцільне надати певні пропозиції щодо уточнення назви відповідної засади. Оскільки професійна правнича допомога може бути надана різним учасникам кримінального провадження та в різних формах, доцільно закріпити назву засади як «забезпечення права на професійну правничу допомогу», що дасть змогу охопити абсолютно всі випадки задоволення потреб фізичної та юридичної особи в кваліфікованій правовій допомозі в кримінальному провадженні, у тому числі в судово-контрольних провадженнях у досудовому розслідуванні, а також врахувати зміни до Конституції України. Відповідно, пропонуємо викласти ст. 20 КПКУ в такій редакції:

«Стаття 20. Забезпечення права на професійну правничу допомогу

1. Учасники кримінального провадження, а також особи, які беруть участь у провадженні процесуальних дій у кримінальному провадженні, мають право на професійну правничу допомогу у формах, які не заборонені чинним кримінальним процесуальним законодавством.

2. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд зобов'язані роз'яснити особі її право на професійну правничу допомогу та забезпечити право на професійну правничу допомогу з боку обраного нею або призначеного адвоката. Особливості надання професійної правничої допомоги в провадженні окремих процесуальних дій можуть бути регламентовані цим Кодексом.

3. Підозрюваний, обвинувачений (підсудний), виправданий, засуджений, особа, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалось питання про їх застосування, має право на захист, що полягає в наданні можливості надати усні чи письмові пояснення з приводу підозри або обвинувачення, право збирати й подавати докази, брати особисту участь у кримінальному провадженні, користуватись професійною правничою допомогою захисника, а також реалізо-

увати інші процесуальні права, передбачені цим Кодексом.

4. У випадках, передбачених цим Кодексом та/або законом, що регулює надання безоплатної правничої допомоги, правнича допомога надається безоплатно за рахунок держави».

Ключові слова: адвокат, слідчий суддя, пропорційність, представництво, забезпечення права на професійну правничу допомогу.

Статтю присвячено дослідженню участі адвоката в судово-контрольних провадженнях у досудовому розслідуванні. Зазначено, що Кримінальний процесуальний кодекс України неуніфіковано регламентує участь представника, захисника під час вирішення певних питань слідчим суддею. Зокрема, це стосується представництва особи, на яку було накладено грошове стягнення, представництва заявника, представництва володільця майна, щодо якого розглядається клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів, представництва володільця тимчасово вилученого майна (крім підозрюваного), представництва фізичної особи, якій відмовлено у визнанні потерпілим, представництва під час розгляду слідчим суддею клопотання про встановлення строку для ознайомлення з матеріалами. Для вдосконалення представництва осіб у судово-контрольних провадженнях у досудовому розслідуванні запропоновано нову редакцію ст. 20 Кримінального процесуального кодексу України під назвою «Забезпечення права на професійну правничу допомогу» з урахуванням змін до Конституції України.

Стаття посвячена дослідженню участі адвоката в судово-контрольних производствах в досудебном расследовании. Отмечено, что Уголовный процессуальный кодекс Украины не унифицированно регламентирует участие представителя, защитника при решении определенных вопросов

следственным судьей. В частности, это касается представительств лица, на которое было наложено денежное взыскание, представительства заявителя, представительства владельца имущества, в отношении которого рассматривается ходатайство о временном доступе к вещам и документам, представительства владельца временно изъятого имущества (кроме подозреваемого), представительства физического лица, которому отказано в признании потерпевшим, представительства при рассмотрении следственным судьей ходатайства об установлении срока для ознакомления с материалами. Для совершенствования представительства лиц в судебном контрольных производствах в досудебном расследовании предложена новая редакция ст. 20 Уголовного процессуального кодекса Украины под названием «Обеспечение права на профессиональную юридическую помощь» с учетом изменений в Конституцию Украины.

The article investigates the lawyer's participation in the judicial and control plants in the pre-trial investigation. It is noted that the Criminal Procedure Code of Ukraine regulates the non-unified representative participation, the defense in dealing with certain issues by the investigating judge. In particular, it refers to the person the representation to which was imposed a monetary penalty, the applicant's representative of the property owner, in respect of which considered an application for temporary access to the things and documents, representative of the owner to temporarily seized property (other than a suspect), representative of a natural person who It refused to recognize the victims of representation when considering a request by the investigating judge on the term to review the materials. To improve representation of persons in judicial-control industries in the pre-trial investigation of proposed new wording of Art. 20 of the Criminal

Procedural Code of Ukraine, entitled "Ensuring the right to professional legal assistance" with regard to amendments to the Constitution of Ukraine.

Література

1. Лоскутов Т. Кримінальне переслідування, здійснюване слідчим: [монографія] / Т. Лоскутов ; за ред. Л. Лобойко. – Дніпропетровськ : Ліра, 2011. – 164 с.
2. Глинська Н. Поняття та сутність ефективності кримінально-процесуальної діяльності / Н. Глинська // Питання боротьби зі злочинністю. – 2008. – Вип. 16. – С. 187–205.
3. Рішення Європейського суду з прав людини в справі «Фельдман проти України» від 12 січня 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/en/974_787.
4. Рішення Європейського суду з прав людини в справі «Хайредінов проти України» від 14 жовтня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/974_665.
5. Гловюк І. Адвокат як учасник судово-контрольних проваджень у досудовому розслідуванні / І. Гловюк // Адвокатура: минуле та сучасність : матер. VI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Одеса, 12 листопада 2016 р.) / за заг. ред. Г. Ульянової. – О. : Фенікс, 2016. – С. 7–11. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://fa.onua.edu.ua/ua/science/sbornik2016/>.
6. Крикливець Д. Щодо розширення суб'єктних меж судового захисту під час досудового розслідування / Д. Крикливець // Адвокатура: минуле та сучасність : матер. V Міжнар. наук. конф. (м. Одеса, 14 листопада 2015 р.) / уклад. : І. Гловюк, О. Малахова, Л. Чекмарьова ; відп. за вип. М. Стоянов. – О. : Юридична література, 2015. – С. 213–216.
7. Ухвала слідчого судді Сихівського районного суду міста Львова від 17 жовтня 2016 р. (справа № 464/7637/16-к) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/62113157>.
8. Ухвала слідчого судді Рівненського міського суду від 15 квітня 2014 р. (справа № 569/5525/14-к) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/53615730>.
9. Ухвала слідчого судді Ленінського районного суду міста Кіровограда від 21

січня 2016 р. (справа № 405/411/16-к) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/55491862>.

10. Ухвала слідчого судді Сватівського районного суду Луганської області від 13 жовтня 2016 р. (справа № 426/12315/16-к) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/62243324>.

11. Ухвала слідчого судді Обухівського районного суду Київської області від 12 квітня 2013 р. (справа № 372/1708/13-к) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/30612945>.

12. Ухвала слідчого судді Обухівського районного суду Київської області від 9 квітня 2013 р. (справа № 372/1583/13-к) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/30526344>.

13. Ухвала слідчого судді Луцького міськрайонного суду Волинської області від 5 червня 2014 р. (справа № 161/8277/14-к) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/47647399>.

14. Ухвала Миргородського міськрайонного суду Полтавської області від 4 вересня 2015 р. (справа № 541/1740/15-к) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/49626898>.

15. Ухвала слідчого судді Монастирського районного суду Тернопільської області від 13 жовтня 2016 р. (справа № 603/587/16-к) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/62016204>.

16. Ухвала слідчого судді Краматорського міського суду Донецької області від 20 жовтня 2016 р. (справа № 234/15807/16-к) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/62206632>.

17. Ухвала слідчого судді Веселинівського районного суду Миколаївської області від 6 липня 2016 р. (справа № 472/590/16-к) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/58817397>.

18. Ухвала слідчого судді Червонозаводського районного суду міста Харкова від 26 лютого 2013 р. (справа № 646/1664/13-к) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/29593313>.

19. Узагальнення Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про практику розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність органів досудового розслідування чи прокурора під час досудового розслідування» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sc.gov.ua/uploads/tinymce/files//B0.doc>.

20. Ухвала слідчого судді Чигиринського районного суду Черкаської області від 15 березня 2016 р. (справа № 708/293/16-к) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/56461447>.

21. Ухвала слідчого судді Залізничного районного суду міста Львова від 7 вересня 2016 р. (справа № 462/3170/16-к) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/58178559>.

22. Ухвала слідчого судді Святошинського районного суду міста Києва від 9 грудня 2014 р. (справа № 1-кс/759/3741/14) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/49022037>.

23. Ухвала Солом'янського районного суду міста Києва від 10 березня 2016 р. (справа № 1-кс/760/1691/16) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/61941029>.

24. Ухвала слідчого судді Шосткинського міськрайонного суду Сумської області від 29 липня 2013 р. (справа № 589/4323/13-к) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/54417018>.

25. Ухвала слідчого судді Печерського районного суду міста Києва від 23 травня 2014 р. (справа № 757/10935/14-к) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/54947095>.

26. Ухвала слідчого судді Суворовського районного суду міста Херсона від 4 вересня 2015 р. (справа № 668/10065/15-к) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/50278105>.

27. Ухвала Жовтневого районного суду міста Дніпропетровська від 15 березня 2016 р. (справа № 201/3405/16-к) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/56488846>.

28. Starenkyi O. Obtaining of evidence by defender in pre-trial investigation applying

temporary access to objects and documents / O. Starenkiy // Evropsky politicky a pravni diskurz. – Vol. 3. – Issue 1. – P. 199–203.

29. Торбас О. *Форми закінчення досудового розслідування за Кримінальним процесуальним кодексом України : [монографія] / О. Торбас. – О. : Юридична література, 2015. – 168 с.*

30. *Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Голованя Ігоря Володимировича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України*

(справа про право на правову допомогу) від 30 вересня 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v023p710-09>.

31. Кучинська О. *Роль принципів кримінального провадження в механізмі забезпечення прав його учасників : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / О. Кучинська ; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2013. – 37 с.*

